

BABA DESTEK EĞİTİM PROGRAMININ BABA KATILIMINA ETKİSİ

EFFECT OF FATHER SUPPORT TRAINING PROGRAMME ON FATHER INVOLMENT

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Nuri DİCLE

Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Sinop/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.j.1031>

Reference : Dicle, A.N. (2018). "Baba Destek Eğitim Programının Baba Katılımına Etkisi", International Social Sciences Studies Journal, 4(26): 5687-5696

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Baba Destek Eğitim Programı'nın okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımı üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışma deney ve kontrol gruplu ön test son test uygulanmasına dayanan yarı deneysel desende düzenlenmiştir. Araştırmada, gönüllü babaların katılımı ile oluşturulan 13 kişilik deney grubu ile deney grubu ile benzer sosyo-ekonomik ve sosyokültürel düzeye sahip 13 kişilik kontrol grubu yer almıştır. Eğitimden önce her iki gruba da ön test uygulanmıştır. Ön-testin ardından deney grubuna 10 haftalık "Baba Destek Eğitim Programı" uygulanmıştır. Eğitimin ardından her iki gruba da son-test uygulanmıştır. Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile Sımsıkı ve Şendil (2014) tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Baba Katılımı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda deney grubu ile kontrol grubu arasında ön test puanları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. 10 haftalık Baba Destek Eğitim Programı'nın ardından uygulanan son test puanlarına bakıldığında deney grubunun kontrol grubundan olumlu olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Elde edilen bulgular literatür ışığında değerlendirilmiş ve Baba Destek Eğitim Programı'nın okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımının yükselmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Programın etkililiğini test etmek amacıyla izleme ölçümünün yapılabilmesi, yapılacak yeni bir çalışmada bir plasebo grubunun da oluşturulabileceği, önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Baba, Baba Destek Eğitimi Programı, Baba Katılımı.

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the effect of Father Support Training Programme on father involment of fathers who have children in preschool education. Pretest and final test control groupwith half experimental pattern has been used in this research. Experimental group was occured 13volunteer fathers, and control group was occured 13 fathers, same sociocultural and socioeconomic with experimental group. From beginning the Father Support Training Programme, pretest was implemented experimantal and control groups. After pretest, 10 weeks Father Support Training Programme was trained to experimental group. After the programme, final test was implemented both experimental and control group. In the study, the Personal Information Form prepared by the researcher and the Family Assessment Questionnaire, which was developed, validity and reliability studies by Sımsıkı and Şendil (2014) were used. As a result of the analysis of the data, it was seen that there was no significant difference in the pre-test scores between the experimental group and the control group. When the post-test scores applied after the 10-week Father Support Training Program were examined, it was found that the experimental group differed significantly from the control group at a significantly higher level. The findings were evaluated in the light of the literature and it was concluded that the fathers who have children who attend the preschool education of the Father Support Training Programme are effective in increasing the father's involment. It has been proposed that a measurement can be performed to test the effectiveness of the program and a placebo group can be created in a new study.

Key Words: Family, Father, Father Support Training Programme, Fathers Involment.

1. GİRİŞ

İnsan, toplum içerisinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Toplumun en küçük birimi ise aile olarak adlandırılır. Aile, aralarında kan, kanun ya da evlilik nedeniyle akrabalık bulunan ve aynı hanelerde oturan kişilerden oluşmuş olan topluluktur (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1997). Aile kavramıyla ilgili birbirinden farklı birçok tanımlama yapılmış olsa da, aile kuramcılarının çoğu ailenin en az iki bireyden oluşan, ortak mekan paylaşımı içinde olunan, karşılıklı olarak duygusal bağlar içeren, bir arada yaşamının getirdiği bir durum olarak karşılıklı rollerin ve görevlerin olduğu, bunlarla birlikte, insan hayatı için çok önemli işlevi olan sevmeye, sevilme, güven duyma ve ait olma hislerinin sağlandığı bir sosyal kurum olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır (Hallaç ve Öz, 2013). Sağlıklı ailede sevgi koşulsuz olup ve ailenin her bir üyesi, o ailenin bir ferdi olmaktan mutludur. Aile üyelerinin hepsi görev ve sorumluluklarını doğal olarak yerine getirirler (Akıncı, 2007).

Türk dil kurumuna göre baba, çocuğu olan erkek, peder; çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu, 2018). Çocuğun dünyaya gelmesi ile birlikte aile içinde baba çocuğun zihinsel, sosyal, duygusal, kişilik, ahlak ve cinsel gelişimi başta birçok konuda etkili bir üye konumunu almıştır.

Çalışma hayatına katılan kadın sayısının giderek artması, bebeğin doğumundan kısa bir süre sonra çoğu annenin çalışma hayatına geri dönmesi ve kadın erkek eşitliğinin yaygınlaşması, aile içi rol ve statüler değişime uğraması babayı çocuğun yaşamında önemli bir konuma getirmiştir (Anlıak, 2004). Bu değişim ile birlikte babaların da bebeklik dönemlerinden itibaren çocuğun her türlü bakımı ve ihtiyacı ile ilgilenecek anneleri destekleme durumu görülmeye başlanmıştır (Lamb, 2001). Babalık rolü artık aile içi ilişkileri, çocuğun gelişimini ve genel olarak aileyi doğrudan etkiler hale gelmiştir. Bu nedenle, babalar için hazırlanacak eğitim programları ile birlikte bu programların sonuçlarının aileye ve çocuğa olan etkilerinin araştırılmasının büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir (Alibeyoğlu, 2009).

AÇEV tarafından Baba Destek Eğitim Programı hazırlanmış, bu program ile aile yaşamını olumlu yönde desteklemek, babaların sahip oldukları olumsuz tutumları değiştirmek ve aile işlevlerini fonksiyonel hale getirmek amaçlanmıştır (Koçak, 2004). Baba Destek Eğitim Programı uygulamalarının etkililiğine daha çok çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun bakımı, çocuğun davranış problemleri, aile içi iletişim alanlarında yoğunlaşmıştır.

Day ve Lamb (2004) çalışmasında babaların aile içinde katılım sağlamalarının doğrudan ya da dolaylı olarak çocukların üzerinde etkisinin olabileceği saptanmış, özellikle de çocukların ekonomik, fiziksel ve psikolojik iyi oluş hallerine yönelik etkisinin giderek farkındalık kazanılan bir konu haline geldiğini ifade etmiştir. Downer, Campos, McWayne ve Gartner (2008), baba katılımını, babanın varlığı, sıcaklığı, ebeveynlik memnuniyeti, babanın çocuğunu yetiştirmesi, maddi desteği ve dil kullanımı gibi katılım aktivitelerinden oluşan faaliyetler bütünü olarak adlandırmıştır. Pleck'e (2010) göre baba katılımı, olumlu doğrudan temas aktiviteleri, sıcaklık ve duyarlılık ile kontrol (özellikle denetim ve karar verme) olmak üzere üç temel boyuttan oluşmaktadır. Sımsıkı ve Şendil (2014), Lamb-Pleck kavramsallaştırmasındaki doğrudan temas boyutunu temel alarak, baba ve çocuk arasındaki birebir, doğrudan etkileşimleri değerlendirdikleri üç boyut temelinde incelenmiştir. Bunlar, baba-çocuk ikilisinin birlikte gerçekleştirdiği serbest zaman aktivitelerini, bu ikilinin birlikte oynadığı oyunları kapsayan "keyfi meşguliyet" boyutu; babanın çocuğun günlük ihtiyaçlarını gidermesini ve çocuğun fiziksel bakımını sağlamasını kapsayan "temel bakım" boyutu ve babanın çocuğunun yaşadığı şeylere duyarlı ve ilgili davranmasını, çocuğuna sözel ya da fiziksel sevgi göstermesini kapsayan "ilgi ve yakınlık" boyutudur.

Bu araştırma, okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babalara grup yaşantısı yoluyla ve literatür ışığında, baba katılımlarını artırılabilir düşüncesiyle hazırlanan bir "Baba Destek Eğitim Programı"nın etkililiğini ortaya koymaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu düşünceden yola çıkarak araştırmamız okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babalara uygulanan baba destek eğitim programının aile içinde baba katılımlarını etkileyip etkilemediğini ortaya koymak amacı ile yapıldı. Bu amaçla da şu denenceler test edildi:

Denence 1: Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları son-test toplam puanları, programa katılmayan kontrol grubundaki babaların son-test toplam puanlarına göre daha yüksektir.

Denence 2: Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları son-test toplam puanları, ön-test toplam puanlarına göre daha yüksektir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubu, deney ve kontrol gruplarının oluşturulması, araştırmanın deseni, veri toplama araçları, verilerin analizi, Baba Destek Eğitim Programı ile ilgili bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada yer alacak bireylerin seçimi için, Sinop il merkezinde okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babalara yönelik olarak 10 haftalık bir Baba Destek Eğitim Programı düzenleneceği duyurusu yapılmıştır. Duyuru sonucunda 41 baba uygulamalara katılabileceğini ifade ederek başvuru yapmıştır. Bu kişilere Kişisel Bilgi Formu ve Baba Katılımları Ölçeği uygulanmıştır. Bu araştırma ile okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babalara uygulanan baba destek eğitim programının aile içinde baba katılımlarını etkileyip etkilemediğini ortaya koymak amacıyla, Baba Katılımları Ölçeği ön testinden aldıkları puan ve kişisel bilgi formundaki özellikleri de dikkate alınarak bire bir eşleme yöntemi ile her biri 13 babadan oluşan biri deney diğeri kontrol grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Babaların Baba Katılımları Ölçeği ön-testinden aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı ilişkisiz t-testi ile test edilerek belirlenmiş, analiz sonuçlarına göre deney ve kontrol grupları arasında baba katılımları ölçeği ön-test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır [$t(24) = .984 p > .05$]. Bu sonuçlar deney ve kontrol gruplarının ön-test puanlarına göre denk gruplar olarak kabul edilebileceğini göstermiştir.

Araştırmanın Deseni

Araştırma öntest, sontest ve kontrol gruplu “yarı deneysel desen” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yarı deneysel desen seçiminin nedeni, özellikle sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde deney ve kontrol grubunun rastgele (random) teknikle, seçkisizce atanmasının mümkün olmadığı durumlarda bu tekniğin kullanılmasıdır. Araştırma, Baba Destek Eğitim Programına katılmak isteyen gönüllü ailelerle yürütüldüğü için böyle bir deneysel teknik tercih edilmiştir. Araştırmanın kontrol grubu ise eğitim uygulamasının yapılmadığı deney grubuyla aynı bölgede ve benzer aile yapıları (benzer sosyo-ekonomik ve soysa-kültürel yapı vb.) olan aynı sayıda babadan oluşturulmuştur (Karasar, 2005).

Tablo 1. Araştırmanın Deseni

Gruplar	Ön-test	İşlem	Son-test
Deney Grubu	Kişisel Bilgi Formu ve Baba Katılımları Ölçeği	Baba Destek Eğitim Programı	Kişisel Bilgi Formu ve Baba Katılımları Ölçeği
Kontrol Grubu		İşlem Yok	

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, bazı demografik bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile Sımsıkı ve Şendil (2014) tarafından geliştirilen Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu form araştırmaya katılan babaların eğitim durumlarını, algıladığı gelir düzeyini, yaşını, çocuk sayısını ve mesleğini belirleyebilmek amacıyla araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. Bu formu hazırlamadaki amaç, kontrol ve çalışma gruplarının en az formdaki özellikler açısından denkliliğini sağlamaktır.

Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ):

Bu ölçek Sımsıkı ve Şendil (2014) tarafından, 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların baba katılımlarını, diğeri bir deyişle babaların çocuklarıyla birlikte ne tür etkinliklere ne sıklıkta katılım sağladıklarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Maddeleri davranış biçimleri şeklinde olan bu ölçek, üç alt boyuttan (keyfi meşguliyet (KM), temel bakım (TB), ilgi ve yakınlık (İY)) ve 37 madden oluşmakta, beşli likert tipi ölçek üzerinden yanıtlanmaktadır (“Her zaman böyledir”-5 puan, “Hiçbir zaman böyle değildir”-1 puan). Ölçekte her boyut için ayrı puan elde edilebildiği gibi toplam puan da elde edilebilmektedir. Ölçekten yüksek puan alınması, babaların baba katılım düzeylerinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin geliştirildiği çalışmada Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları keyfi meşguliyet boyutu için 0.89, temel bakım

boyutu için 0.83, ilgi ve yakınlık boyutu için 0.85 ve BAKÖ toplam puanı için 0.92'dir (Simsıkı ve Şendil, 2014).

Verilerin Analizi

Araştırmada deney ve kontrol grubundaki babaların baba katılım ön-test ve son-test toplam puanları araştırmanın denencelerini test edecek şekilde düzenlendi. Verilerin analizinde Kovaryans Analizi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılarak SPSS 22.0 programından yararlanıldı. Sonuçların yorumlanmasında .01 hata payı üst değer olarak alındı.

Baba Destek Eğitim Programı

Araştırmacı tarafından geliştirilen 10 oturumluk "Baba Destek Eğitim Programı" 5 hafta boyunca haftada iki kez ortalama 90 dakika süresince uygulandı. Gerçekleştirilen uygulamalar aşağıda belirtilmektedir:

1. Hafta: Tanışma ve Babanın Rolü,

Tanışma, Nasıl erkek olduk?, Babalık rolü ve önemi, Oturumun değerlendirilmesi

2. Hafta: Aile Tutumları

Çocuk ve çocuk hakları, Aile tutumları, Demokratik tutum ve yöntemleri, Oturumun değerlendirilmesi

3. Hafta: Dinleme –Anlatma

Etkin dinleme, Kendini ifade etme, Dinleme ve kendini ifade etme, Sen Dili – Ben Dili, Oturumun değerlendirilmesi

4. Hafta: Empati, Motivasyon, Şiddet ve Öfke Yönetimi

Empati, Şiddet ve etkileri, Öfke yönetimi, Oturumun değerlendirilmesi

5. Hafta: Olumlu Davranış Geliştirme

Olumlu davranış nasıl geliştirilir?, Eleştiri ve takdir, Olumsuz davranışların azaltılması, Oturumun değerlendirilmesi

6. Hafta: Sosyal ve Duygusal Gelişim

Sosyal gelişim süreci, Duygusal gelişim ve desteklenmesi, Sosyal kurallar ve iç denetim, Başarının çocuğun gelişimine etkileri, Oturumun değerlendirilmesi

7. Hafta: Zihinsel Gelişim, Bedensel Gelişim ve Cinsel Gelişim

Beyin ve zihinsel gelişim, Zihinsel gelişimin desteklenmesi, Bedensel gelişim, Cinsel gelişim ve cinsellikle ilgili soruların cevaplanması, Çocuklar için cinsiyetlerin önemi, Oturumun değerlendirilmesi

8. Hafta: Çocuklarla Zaman Geçirmek, Oyun ve Arkadaşlar

Ailenin zaman geçirmesi, Oyunun önemi, Bilgisayar, TV ve internetin aile ilişkilerindeki önemi, Çocuğun arkadaşları ile ilişkilerinde babanın rolü, Farklılıklara saygı gösterme, Oturumun değerlendirilmesi

9. Hafta: Yaşam Zorlukları ve Baba

Stres ve travma nedir?, Babanın Stresi ailesine anlatması, Çocukların yaşadığı stresler, Oturumun değerlendirilmesi

10.Hafta: Çocuğun Sorumluluk Kazanması

Çocuğun sorumluluk alanları, Kendine ve aileye karşı sorumlulukları, Çevreye karşı sorumlulukları, Oturumun değerlendirilmesi ve üyelerin gruptan olumlu duygularla ayrılmasının sağlanması.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın denencelerini test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizlere ve bu analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Denencelerin incelenmesinde, her katılımcı için Baba Katılım Ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ele alınmış; Kovaryans Analizi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılarak denencelere göre karşılaştırmalar yapılmıştır. İstatistiksel analiz sonucu elde edilen bulgular denence sırasına göre verilmiştir.

Denence 1: Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları son-test toplam puanları, programa katılmayan kontrol grubundaki babaların son-test toplam puanlarına göre daha yüksektir.

Deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin baba katılım puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunun Baba Katılım Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

DENEY GRUBU N=13				KONTROL GRUBU N=13			
Ön-test		Son-test		Ön-test		Son-test	
\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
83.6923	19.10229	105.3077	21.75770	83.5385	19.30723	84.3846	19.34571

Tablo 2’deki sonuçlara baktığımızda deney grubunun baba katılım ön-test puanlarının aritmetik ortalaması 83.6923, kontrol grubunun 83.5385 olduğu görülmektedir. Son-test puanlarının aritmetik ortalaması ise deney grubunun 105.3077, kontrol grubunun 84.3846’dır.

Tablo 3. Baba Katılım Puanlarının Ön-test Puanlarına Göre Son-test Puanlarının Kovaryans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Eta-Kare
Model	12337.792	2	6168.896	208.779	.000	.948
Ön-test	9492.253	1	9492.253	321.254	.000	.933
Grup	2802.322	1	2802.322	94.841	.000	.805
Hata	679.593	23	29.548			
Toplam	246908.000	26				

Tablo 3’de görüldüğü gibi deney ve kontrol grubunun baba katılım ön-teste göre düzeltilmiş son-test ortalama tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur [$F(1-23)= 94.841, p<.001$]. Bu bulgu, uygulanan deneysel işlemin babaların baba katılım düzeylerinde bir farklılığa yol açtığını göstermektedir.

Ön-teste göre düzeltilmiş son-test ortalama tutum puanı deney grubunun =94.8416, kontrol grubunun =83.6154’tir. Bu durumda Baba Destek Eğitimi Programına katılan babaların Baba Destek Eğitimi Programına katılmayan babalara göre daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Eta-kare değerleri incelendiğinde ise, farklı işlem gruplarında olmanın, ön-test gruplarından bağımsız olarak, baba katılım düzeyi son test puanlarındaki değişkenliğin %80.5’ini açıkladığı görülmektedir.

Öte yandan baba katılım düzeyi ön-test puanlarının son-test puanlarının önemli bir yordayıcısı olduğu [$F(1-23)= 321.254, p<.001$] ve tek başına son test puanlarındaki değişmelerin %93.3’ünü açıkladığı görülmektedir. Baba katılım düzeyi ön-test puanları ve grup değişkenlerinin birlikte baba katılım ölçeği son-test puanlarındaki değişkenliği açıklama oranları %94.8’dir ve bunu tanımlayan ANCOVA modelinin anlamlı olduğu görülmektedir [$F(2-23)= 208.779, p<.001$].

Bu sonuç araştırmanın 1. denencesini desteklemektedir.

Denence 2: Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları son-test toplam puanları, ön-test toplam puanlarına göre daha yüksektir.

Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları ön-test ve son-test puan ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum puanları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Baba Destek Eğitim Programına Katılan Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden Çocuğa Sahip Babaların Baba Katılımları Ön-test ve Son-test Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maksimum Puanları

Tutum	N	\bar{X}	SS	Minimum Puan	Maksimum Puan
Baba Katılımları Ön-test	13	83.6923	19.10229	52.00	111.00
Baba Katılımları Son-test	13	105.3077	21.75770	68.00	136.00

Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip 13 babanın baba katılımları ön-test toplam puanları ve baba katılımları son-test toplam puanları alınmıştır. Bu babaların Baba Destek Eğitim Programı öncesi baba katılımları ön-test puan ortalamaları 83.6923 olup Baba Destek Eğitim Programı sonrası baba katılımları son-test puan ortalamaları 105.3077’dir.

Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip 13 babanın baba katılımları ön-test tutum puanları ile son-test tutum puanlarının birbirinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Baba Destek Eğitim Programına Katılan Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden Çocuğa Sahip Babaların Baba Katılımları Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Negatif Sıra	0	.00	.00	-3.181	.001
Pozitif Sıra	13	7.00	91.00		
Toplam	13				

$p < .01$

Tablo 5'te görüldüğü üzere, Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları son-test tutum puanları, ön-test tutum puanlarından anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. ($z = -3.181, p < .01$). Bir diğer ifadeyle Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları ön-test tutum puanları ile son-test tutum puanları anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları uygulama öncesi baba katılımlarına göre olumlu yönde yükseldiği görülmüştür.

Elde edilen sonuçlar araştırmanın 2. denencesini desteklemektedir.

4. TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmamızda deney grubunun ve kontrol grubunun baba katılımları düzeyinin ön-teste göre düzeltilmiş son-test ortalama tutum puanları arasındaki farkın deney grubu lehine anlamlı olduğu ve Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları son-test tutum puanlarının, ön-test tutum puanlarından anlamlı bir şekilde olumlu yönde yükseldiği bulunmuştur. Bu bulgu, Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılımları düzeylerinde anlamlı bir yükseliş olduğuna işaret etmektedir.

Bu konu ile ilgili günümüz literatüründe yalnızca Baba Destek Eğitim Programına katılan okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılım düzeylerine etkisini inceleyen herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Babaların aile katılımını ve çocukları ile olan ilişkilerini arttırmak amacıyla Özkan (2014) yaptığı çalışmada çocukları ana sınıfına devam eden 25 çocuğun babalarına Baba Katılım Programı uygulamıştır. Sonuç olarak deney grubunda yer alan babaların hem Aile Katılım Ölçeği'nden hem de Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nden aldıkları son test puanlarına göre kontrol grubundaki babalardan pozitif yönde anlamlı düzeyde farklılık gösterdikleri görülmüştür. Bu sonuç çalışmamızın bulguları ile benzerlikler taşımaktadır.

Literatürde okul öncesi ve ilkökul düzeyinde çocuğa sahip babalara verilen eğitimin baba ilgilenme düzeyleri ile ilgili Taşkın ve Erkan (2009) araştırmasına rastlanmıştır. Taşkın ve Erkan (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada Baba Eğitim Uygulamasının okul öncesi ve ilkökul düzeyinde çocuğa sahip olan 14 babanın çocukları ile ilgilenme düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Eğitime katılan babaların çocuklarıyla oyun oynama, sözel olarak iletişime geçme, çocukların akademik eğitimi ve bakımı ile ilgilenme ve çocuklarını dışarı çıkarma etkinliklerinde anlamlı düzeyde bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları da araştırmamızın bulguları ile benzer sonuçlar göstermektedir. Eğitim programının hem baba ilgisinde hem de baba katılımında olumlu etki ettiği görülmüştür.

Ancak babalara herhangi bir eğitim veya uygulama verilmeksizin, araştırmalara yalnızca baba katılımı çerçevesinden baktığımızda literatürde çalışmalarda baba katılımı ile ilgili olarak baba katılımının çocuklara olan yararı üzerinde durulduğu gözlemlenmiştir. Literatürde baba katılımını çocuklara olan yararı ile ilgili aşağıdaki araştırmalar dikkat çekmektedir.

Kotaman (2008) çalışmasında ebeveynlerinin aktif katılımı sağlanan çocuklarda öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı bir şekilde ilerlediği için, öğrencilerin disiplin sorunlarının da azalmasında etkilidir sonucunu ifade etmiştir.

Vural (2006)'ın çalışmasında 6 yaşındaki 40 çocuğun sosyal becerileri üzerinde Ebeveyn Katımlı Sosyal Beceri Eğitimi'nin etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda eğitime katılan ebeveynlerin çocuklarının sosyal becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir gelişim olduğu görülmüştür.

Duran (2005) çalışmasında her türlü aktif katılım, tutum ve davranışlara olumlu yönde katkı sağlamakta olduğu ve eğitimcilerin anne-babalarla yakın ilişkiler içerisinde olmasının anne-babaların katılıma ilişkin isteklilik düzeylerini arttırdığı sonucuna varmıştır.

Gürşimşek, Girgin ve Harmanlı (2001) 3 – 6 yaş döneminde aile tutumları ile babaların katılımının çocukların psiko-sosyal gelişimine etkisini incelemişlerdir. Yapılan araştırma sonucunda babaların eğitime katılımı ile çocukların psiko-sosyal gelişimi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Paquette ve arkadaşlarının (2000) çalışmasının bulguları otoriter tutuma sahip babaların, duygusal destek, temel bakım faaliyetleri, fiziksel oyunlarda ve empati boyutunda diğerlerine nazaran daha düşük düzeylerde katılım ortaya koyduklarını, fakat izin verici ve demokratik tutuma sahip babalarına duygusal destek boyutunda, fiziksel oyun boyutunda ve empati boyutunda daha fazla katılımcı bir tutum içinde olduklarını ortaya koymuştur.

Değişik tür ve kademedeki çocuğu bulunan anne – babaların katılımları çocukların akademik başarısına artı katkı sağladığını ifade eden Keith ve arkadaşlarının (1998), bu durumu iki yıl süren boylamsal bir çalışmada incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen sonuç; ana-baba katılımının öğrencilerin not ortalamalarıyla ölçülen akademik başarıları üzerinde güçlü etkisi olduğudur.

Literatürdeki baba katılımının yararı temalı araştırmalar incelendiğinde, babaların baba katılımlarının yüksek düzeyde olmasının özellikle çocukların gelişim düzeylerini olumlu yönde etkilediğini, çocuklarla yakın iletişim kurmada ve çocuklara destek olmada önemli olduğu, çocukların akademik ve sosyal becerilerine olumlu katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu durum araştırmamızın sonucunda da olduğu gibi baba katılımının çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve psikomotor beceri gelişim düzeylerini olumlu yönde etkilediğini, babaların çocukları ile yakın iletişime geçmede, empati kurmada ve çocuklara destek olmada önemli olduğu, çocukların akademik başarılarına ve sosyal becerilerine katkı sağladığı için baba katılımının desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Konuya okul öncesi eğitime devam eden çocuğa sahip babalara verilen Baba Destek Eğitim Programı çerçevesinden baktığımızda ise baba eğitim programlarının yararı ile ilgili yapılan çalışmalara literatürde rastlanmıştır.

Wells, Sarkadi ve Salari (2016) tarafından yapılan bir çalışmada 4-5 yaşlarında çocuğu olan 141 anne ve 96 babaya, Triple P- Pozitif Anne-Baba Eğitime katılım fırsatı verilmiştir. İlk 6 aylık sürede sadece 33 anne ve 11 baba bu eğitim programına katılmayı istemiştir. Daha sonra programa katılmak isteyen grup ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme sonucuna göre, eğitime katılan hem anneler hem de babalar eğitimden sonra kendilerini anne babalık stratejileri açısından daha yetkin gördüklerini belirtmişlerdir.

Demir (2016) yaptığı çalışmada Oyun Temelli Baba Bebek Etkileşim Programı'nın baba ve bebek üzerindeki etkilerini incelemiştir. Son test puanlarına göre ise deney grubunun hem baba formu için hem de çocuk formu için kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Clucas ve arkadaşları (2014) yaptıkları çalışmada Uluslararası Çocuk Gelişim Programına katılan anne ve babaların yaşam kalitesi ve memnuniyeti, çocuk bakımına ilişkin algıları, çocukla meşgul olma (ilgilenme) düzeyleri ve kaygı düzeylerini incelemişlerdir. Babalar eğitim sonrasında yaşam memnuniyetlerinin ve kalitelerinin anlamlı düzeyde daha çok düştüğünü belirtmişlerdir. Yaşanılan kaygı düzeyi açısından hem anneler hem de babaların kaygı düzeylerinin yüksek olmadığı saptanmıştır.

Lawrence, Davies ve Ramchandani (2012) tarafından yapılan çalışmada video geri bildirim ile yapılan eğitimin baba ve bebek arasındaki etkileşim üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmadan 6-15 aylık bebeği olan 5 baba yer almıştır. Araştırmacılar çalışma öncesinde babalar ile ön görüşme yapmış ve çalışma sürecini anlatmışlardır. Babalardan çocukların ihtiyaçları ile ilgilendikleri ve onlarla oyun oynadıkları zamanları görüntülü olarak kayıt altına almaları istemiştir. Yapılan bu kayıtlar haftanın belli günleri araştırmacılar tarafından ev ziyaretlerinde babalar ile birlikte izlenmiş ve babalara araştırmacılar tarafından geri bildirim verilmiştir. Ayrıca katılımcı babalara araştırmacılar tarafından çocuklarla yapacakları çeşitli etkinlikler verilmiştir. 5 baba da araştırmanın sonuna kadar etkinlikleri sürdürmüşlerdir. Uygulama sonunda katılımcılar ile görüşmeler yapılmış ve çalışma ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Tüm katılımcılar uygulamayı çok yararlı bulduklarını, çocuklarını ve eşlerini daha iyi anladıklarını ve çocuklarla iletişimlerinin arttığını belirtmişlerdir.

Balcı Çelik, Yılmaz ve Dicle (2011) tarafından yapılan bir çalışmada 5 hafta boyunca, haftada iki defa ve 90 dakikalık oturumlar şeklinde gerçekleştirilen Baba Eğitim Programının babalık tutumları ve babalık rolüne

ilişkin algılar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonunda deney grubunun hem babalık tutumu hem de babalık rolüne ilişkin algı açısından kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Özmen (2010)'in çalışmasında Anne Baba Eğitim Programı uygulanan ebeveynlerin depresyon düzeyleri ve çocuklarının problem davranışları incelenmiştir. Çalışma sonucunda deney grubunun çocukların davranış problemleri ve ebeveynlerin depresyon düzeyleri açısından kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Evans (2007) çalışmasında ev ziyaretleri ve video geri bildirimli Baba Eğitim Uygulamasının babaların çocuk bakımı konusundaki becerileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Uygulama sonunda hem deney hem de kontrol gruplarının çocuk bakımı konusunda anlamlı düzeyde ilerleme kat ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte deney grubunda yer alan babaların kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha iyi olduğu saptanmıştır.

Fox ve arkadaşları (2004) yaptıkları çalışmada 28 düşük gelirli aile ile çalışmışlardır. Eğitim programına katılan anne babaların çocuklarının problem davranışları ile daha başarılı bir şekilde baş edebildikleri ve anne babalık becerilerinin geliştiği bulunmuştur. Program sonunda anne babalar çocuklarına nasıl daha uygun yollarla destekleyeceklerini öğrenmişlerdir.

Bushfield (2004) tarafından yapılan karma metotlu araştırmada, cezaevindeki babalara uygulanan kısa süreli anne-baba eğitim programının etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, bireysel görüşmelerle desteklenmiştir. Sonuçlar, babaların bedensel ve sözel cezalandırma ile ilgili bilgi ve tutumlarının anlamlı bir şekilde değiştiğini göstermiştir. Ayrıca, babaların ideal babalık rolüne ilişkin tutumlarının olumlu yönde değiştiği ortaya konulmuştur.

Hancock, Kaiser, Delaney, (2002)' nin çalışmasında Anne Baba Eğitim Programının çocukların iletişim becerileri ve davranış kontrolleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Eğitim uygulamasının ardından değerlendirme yapılmış ve ebeveynlerin kendilerine öğretilenleri doğru şekilde uyguladıkları belirlenmiştir. Ayrıca çocukların davranış kontrollerinde ve iletişim becerilerinde anlamlı düzeyde bir ilerleme görülmüştür.

Şahin (1998) yaptığı çalışmada Babaları Destekleyici Eğitim Uygulamasının okul öncesi dönemde çocuğu olan 30 babanın çocuklarıyla vakit geçirme ve ilgilenme düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışma bulgularına bakıldığında deney ve kontrol gruplarının ön test puanları açısından anlamlı bir düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ancak iki grup arasındaki son test puanları karşılaştırıldığında deney grubunun çocukla birlikte vakit geçirme ve çocuğun eğitimi ve bakımı ile ilgilenme düzeyleri açısından kontrol grubundan olumlu anlamda farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Literatür incelendiğinde hazırlanan eğitim programlarının uygulanması ile babalara verilen eğitimlerin babaların aile içindeki iletişim beceri düzeylerine olumlu katkılar sağladığı, çocukların eğitimi ve bakımı açısından babalara farkındalık kazandırdığı ve ailelerin yaşam kalitelerini artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Babalara verilen eğitim programının etkililiği açısından baktığımızda, çalışmamızda yer alan Baba Destek Eğitim Programının literatürdeki çalışmalardaki eğitim programları gibi babalara olumlu katkısının olduğu söylenebilir. Bu durum araştırmamız bulgularının önemini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına göre, Baba Destek Eğitimi Programının okul öncesi eğitimine devam eden çocuğa sahip babaların baba katılım düzeylerinin yükselmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Literatürdeki bilgiler de bu sonucu doğrular niteliktedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, bazı önerilerde bulunulabilir. Bunlardan bir kısmı aşağıda özetlenmiştir.

1. Bu çalışmada deney ve kontrol gruplarına son-testlerden sonra izleme çalışması yapılmamıştır. İleride yapılacak araştırmalarda, 6 ay ara ile izleme ölçümleri yapılarak kullanılan tekniğin ve programın etkililiği test edilebilir.
2. Bu çalışmada etkileşim grubu niteliğini taşıyan bir plasebo grubu kullanılmamıştır. Bundan sonraki çalışmalarda grup içi etkileşim dinamiklerini göz önünde bulunduran bir plasebo grubu ile deney ve kontrol grubu karşılaştırılarak uygulanan programın etkililiği test edilebilir.

KAYNAKÇA

Akıncı, G., (2007). “Engelli Çocuğa Sahip Olan ve Olmayan Babaların Aile İşlevlerini Algılamaları ile Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alibeyoğlu, T. (2009). Baba Destek Programının (BADEP) Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Anlıak, Ş. (2004). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Yaşamında Baba ve Erkek Öğretmenin Rolü ve Önemi. Ege Eğitim Dergisi. (5): 25-33.

Balcı Çelik, S., Yılmaz, M. ve Dicle, A. N. (2011). Baba Eğitim Programının Baba Tutumlarına ve Babalık Rolü Algısına Ekisi. XI. Ulusal Psik. Dan. ve Reh. Kong., 5-7 Ekim 2011, İzmir.

Bushfield, S. 2004. Fathers in Prison: Impact of Parenting Education. The Journal of Correctional Education. 55 (2); 139-147.

Clucas, C., Skar, A.S., Sherr, L. ve Tetzchner, S (2014). Mothers and Fathers Attending the International Child Development Programme in Norway. The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families 2014, Vol. 22(4) 409-418.

Çekiç, A. (2015). Akılcı Duygusal Aile Eğitim Programının Anne Babaların Akılcı Olmayan İnançları ve Anne Babalık Stresleri Üzerine Etkisi. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Day, R. D., Lamb, M. E. (2004). Interparental Conflict and Parent-Child Relationships, Ed. by, J. H. Grych, F. D. Fincham, Interparental Conflict and Child Development, U.K.: Cambridge University Press, pp. 249-272.

Demir, E. (2016). Oyun Temelli Baba Bebek Etkileşim Programının Baba ve Bebek Davranışları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Downer, J., Campos, R., McWayne, C., & Gartner, T. (2008). Father involvement and children’s early learning: a critical review of published empirical work from the past 15 years. Marriage & Family Review, 43 (1/2), 67-108.

Duran, E. (2005). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Anasınıflarında Uygulanmakta Olan Eğitim Programının Anne-Baba Katılım Boyutu Kapsamında Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Evans, C. (1997). Turkish Fathers’ Attitudes to and Involvement in their Fathering Role: a Low Socio-economic Sample, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Fox, R.A., Duffy, K.M., Keller, K.M. (2004). Training community based professionals to implement an empirically supported parenting program. Early Child Development and Care, 176(1), 19–31.

Gürşimşek, I., Girgin, G., Harmanlı, Z. (2001) Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumu Ve Eğitime Katılımının Okul Öncesi Dönemde Psiko-Sosyal Gelişime Etkisi. Marmara Üniversitesi Uluslar Arası Katılımlı 2000 Yıllarda Birinci Öğretme Ve Öğrenme Sempozyumu İstanbul.

Gürşimşek, I., Kefi, S., & Girgin, G. (2007). Okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33, 181- 191.

Hallaç, S. Ve Öz, F. (2013). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry.6(2):142-153.

Hancock, T.B., Kaiser, A.P., Delaney, E.M. (2002). Teaching parents of preschoolers high risk. Topics in Early Childhood Special Education, 22(4), 191–212.

Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.

Keith, T. Z., Keith, P. B., Kimberly, J. Q., Spertuto, J., Santillo, S., & Killings, S.. (1998). Longitudinal effects of parent involvement on high school grades: similarities and differences across gender and ethnic groups. Journal of School Psychology, 36, 335-362.

Koçak, A.A. (2004). Baba destek programı değerlendirme raporu. AÇEV Yayınları, İstanbul.

- Kotaman, H. (2008). Türk Ana Babalarının Çocuklarının Eğitim Öğretimlerine Katılım Düzeyleri. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi XXI (1), 2008, 135-149.
- Lamb, (2001). Kültürlerarası Bakış Açısı ile Babanın Çocuk Gelişimindeki Rolü ve Önemi. Çocuğun Yaşamında Babanın Rolü ve Önemi Sempozyum Raporu içinde. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını, No:12.
- Lawrence, P.J., Davies, B. ve Ramchandani P.G. (2012). Using video feedback to improve early father–infant interaction: A pilot study. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*,18(1) 61–71.
- Özkan, T. (2014). Çocuğu Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Babalara Uygulanan Baba Katılım Programının Baba-Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, S.K. (2010). Anne-Baba Eğitimi Programının Çocuklardaki Davranış Sorunları ve Anne-Babaların Depresyon Düzeylerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 2013, 38,167.
- Paquette, D.,Bolte, C.,Turcotte, G.,Dubeau, D.Bouchard, C. (2000). “A New Typology of Fathering: Defining and Associated Variables”, *Infant and Child Development*, 9/4, pp.213-230.
- Pleck, J. H. (2010). Paternal involvement: revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. M. E. Lamb, (Ed.), *The Role Of The Father In Child Development içinde* (5th ed.) (58-93), Canada: John Wiley & Sons.
- Sımsıkı, H., & Şendil, G. (2014). Baba Katılım Ölçeği'nin (BAKÖ) Geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 104-123.
- Şahin, F.T. (1998). Destekleyici eğitim programlarının 5-6 yaş grubunda çocuğu olan babalar üzerindeki etkilerinin incelenmesi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009). The Influence of Father Education Programs on the Levels of Father Involvement with Children: An Experimental Study. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 37: 136-148
- Türk Dil Kurumu. Sözlük. www.tdk.gov.tr/. 10 Mayıs 2018.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1997, *Türk Ailesinde Adolesansların Sorunları*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, s.5. Ankara.
- Vural, D. E. (2006). Okul Öncesi Programlarındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Wells, M.B., Sarkadi, A. ve Salari, R. (2016). Mothers' and fathers' attendance in acommunity-based universally offered parenting program in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2016; 44: 274–280.